

Zakres działania wykonawcy testamentu

1. Dwa testamenty, znane autorowi niniejszych słów, mogą interesować czytelnika, szczególnie z racji powołań ich wykonawców. Pierwszy z nich został sporządzony w Warszawie w dn. 16 września 1978 r. w obecności trzech świadków,¹ drugi — w Toronto w dn. 2 października 1986 r. w obecności dwóch świadków.² W każdym z nich zawarte jest powołanie wykonawców testamentu, kobiety i mężczyzny.

Testament polski obejmuje rozrządzenie, według którego, jak to określono, powołani wykonawcy ustalą i podzielią udziały dla spadkobierców i wykonają zapisy dokonane w oświadczeniu woli spadkodawcy. Wykonają oni tę wolę w całości, w pierwszej kolejności pokrywając koszty pogrzebu, wydatki i zobowiązania. Na podstawie tego testamentu spadek został nabyty (według stwierdzenia sądowego) przez trzech spadkobierców — po 1/3 części spadku każdy.

Zakres czynności owych wykonawców obejmował oględziny, spis inwentarza, oszacowanie ruchomości, zwłaszcza mebli i księgozbioru, przechowanie, przewozy, sprzedaż, spłatę długów, w tym wykonanie zapisów, jednocześnie informowanie spadkobierców o ich udziałach, toku postępowania, przewidywanym działaniu majątku po wykonaniu zobowiązań i sporządzeniu rachunku z zarządu, wypłatę zaliczek. Sprawowany zarząd spadkiem wymagał wysiłków wykonawców testamentu, wspólnie i w pojedynkę.

W ich pracy, także fizycznej, nie brakowało rozbieżności zdań, borykania się z różnymi kłopotami. Występujące przeszkody i rozbieżne opinie przyczyniały się jednak do wzmocnienia odpowiedzialności za należyte prowadzenie spraw, ochronę inwentarza spadku i pieniędzy uzyskanych ze sprzedaży. Przy wykonywaniu poszczególnych zadań trzeba było, obok pełnej zdolności do czynności prawnych (art. 986 § 2 k. c.), przede wszystkim oddania się pracy, dobrej znajomości rzeczy, doświadczenia życiowego i poziomu moralnego. Uważa się, że w art. 986 § 1 k. c. przewidziano jednego wykonawcę testamentu.³ Praktyka wszelako przemawia za dopuszczalnością powołania, ogólnie biorąc, dwóch wykonawców testamentu.⁴

Również testator kanadyjski przewidział działanie dwojga osób, powołał wszakże oboje w podwójnym charakterze, mianowicie wykonaw-

¹ Udostępniła go K. Roszek-Masiakowa.

² Udostępnił J. Selwa.

³ W tej materii w szczególności S. Wójcik (w:) System prawa cywilnego, t. IV, Prawo spadkowe, Ossolineum 1976, s. 266, 267.

⁴ O tym J. Kosik: Powołanie wykonawcy testamentu według kodeksu cywilnego, Acta Universitatis Wratislaviensis, Prawo (w druku).

ców (*Executor*) i powierników (*Trustee*).⁵ W ustalonym zakresie ich działania włożył on na nich następujące obowiązki: spłacenie długów, pokrycie kosztów pogrzebu i testamentu; obliczenie wartości stanu majątku i spieniężenie jego części; zapłaty 5% wartości czystego majątku każdej z oznaczonych w testamencie trzech osób.

Wszakże we wspomnianym rozrządzeniu powołani wykonawcy i powiernicy zobowiązani zostali do zatrzymania każdego z ustalonych pięcioprocentowych udziałów w postaci wkładu powierniczego (*in Trust*) i do zapłaty czystego dochodu z tych udziałów oznaczonym trzem osobom najpóźniej w ciągu 20 lat, stosownie do uznania powierników, wreszcie do wydania samych udziałów owym osobom zgodnie z ich życzeniem. Można nadmienić, że — według określenia znanego sędziego — prawo o powiernictwach (*the law of trusts*) zawsze było jednym z najplodniejszych drzew w sadzie prawa angielskiego.⁶

W następnym rozrządzeniu owego testatora występuje zobowiązanie powierników do zapłaty innej oznaczonej osobie sumy 10% wartości czystego majątku. Poza tym zobowiązał on tychże powierników do dokonania podziału pozostałej części, tj. 75% wartości, na cztery równe udziały i do zapłaty jednego udziału każdej z czterech dalszych oznaczonych osób — do których należą oboje powiernicy.

W końcowych postanowieniach testator ustalił, komu przypadnie udział każdej z tych czterech osób (jedynie tych osób), jeśli umrze ona przed jego śmiercią lub przed stwierdzeniem ważności testamentu. Dopowiedział on, że udział przypadający małoletniemu, który nie ukończył lat osiemnastu, zostanie zatrzymany jako wkład powierniczy i wydany przez powierników uprawnionemu po dojściu do tego wieku. Nie ma w testamencie powołania następcy na wypadek śmierci obojga powierników.

Koncepcja testamentu bez uniwersalnego następcy zmarłego, fundamentu testamentu rzymskiego, pociąga za sobą zwiększone znaczenie wykonawcy czy powiernika testamentu. Jest to wyraziste w prawie angielskim z jego odmianami, m.in. tej wersji, która wypierała prawo rzymsko-holenderskie, usuwała rzymskiego następcę uniwersalnego, zastępując go wykonawcą i powiernikiem typu angielskiego.⁷

2. Przy testamencie o charakterze rzymskim zarysowują się, można powiedzieć, dwa zakresy działania wykonawcy testamentu: pierwszy — to jego wąskie ujęcie, mianowicie przygotowanie pogrzebu spadkodawcy, ściągnięcie jego należności, wykonanie zapisów, spłacenie długów oraz zarząd majątkiem spadkowym do czasu, gdy powstanie możliwość dokonania działu spadku; drugi — to szersze ujęcie tego działania.

Pod rządem pr. spadk.⁸ wyrażono opinię, że najważniejszym, jeśli nie

⁵ O tego rodzaju osobach informuje np. J. S. Piątoński (w:) *System...*, s. 93, 94; także E. Drozd (w:) *System...*, s. 363.

⁶ Lord Denning: *The Due Process of Law*, London 1980, s. 235 (*The trust concept*).

⁷ W związku z tym np. J. Kosik: Recenzja z książki R. W. Lee „*An Introduction to Roman-Dutch Law*”, Oxford 1953, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” 1957, t. IX, nr 2, s. 351.

⁸ Dekret z dn. 8 października 1946 r., Dz. U. Nr 60, poz. 328 z późn. zm.

jedynym zadaniem wykonawcy testamentu jest wykonanie rozrządzeń spadkodawcy.⁹ Należałoby zwrócić uwagę, że w porównaniu z przepisem art. 140 pr. spadk. brzmienie art. 988 k. c. przedstawia się jako szersze, w szczególności w tekście przepisu § 1 wyraźnie dodano obowiązek wydania spadkobiercom majątku spadkowego zgodnie z wolą spadkodawcy i z ustawą. W paragrafie zaś drugim zd. 2 art. 988 k. c. przewidziano pozywanie wykonawcy testamentu w sprawach o długi spadkowe, podczas gdy w art. 140 § 2 zd. 2 pr. spadk. była mowa o pozywaniu go „z tytułu roszczeń przeciwko spadkodawcy”.

Ta ostatnia zmiana wywołuje pytanie, bez wyraźnej odpowiedzi w literaturze,¹⁰ czy szersze ujęcie kodeksowe dopuszcza pozywanie wykonawcy testamentu również w sprawach o roszczenia przeciwko spadkobiercy. Chodzi głównie o roszczenie o zachówek. Mimo że z art. 988 § 2 zd. 2 k. c. wynika, iż i to roszczenie mogłoby być skierowane także przeciw wykonawcy testamentu, należałoby się na ten temat wypowiedzieć negatywnie. Ważniejszy jest bowiem przepis art. 991 § 2 k. c. Zawarte w nim postanowienie przewiduje jednoznacznie, że uprawnionemu z zachowku przysługuje roszczenie przeciwko spadkobiercy. Spadkobierca więc powinien być pozywany w możliwym procesie o zachówek. Inna rzecz, że wykonawca testamentu mógłby, bez pozwania go, zaspokoić roszczenie o zachówek, skoro obowiązek jego zaspokojenia należy do długów spadkowych.

Może budzić zastrzeżenie okoliczność, że przy ograniczeniu powołania wykonawcy testamentu w art. 986 § 1 k. c. (jeden wykonawca) jednocześnie nastąpiło (art. 988 § 1 i 2 k. c.) powiększenie zakresu działania tej osoby (przez dodanie zwłaszcza słów: „wydania spadkobiercom majątku spadkowego”). Ponadto pominięto sprawę nadzoru sądowego oraz zezwolenia sądu na czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu, co dodatkowo wzbudza niepokój.

Może się zdarzyć powołanie wykonawcy testamentu bez należytego porozumienia z nim. Oświadczenie ostatniej woli spadkodawcy występuje nieraz w trudnych warunkach. Tymczasem pożądana jest sytuacja, w której testator, nie naruszając właściwych przepisów — art. 58 k. c. i innych postanowień — ustanawia wykonawcę testamentu, uzyskawszy na to jego zgodę, w tym na przewidziany zakres działania — niezależnie kto nim jest, spadkobierca (zapisobierca) lub inna osoba czy też osoba prawna. Wynikało to wyraźnie przy sporządzeniu testamentu polskiego, wspomnianego na początku. Prawdopodobnie nie brakowało też uprzedniej wiedzy i zgody powołanych wykonawców testamentu zagranicznego, o którym była mowa.

W obecnych warunkach, przy wielu trudnościach życiowych niełatwo się zdecydować na podjęcie kłopotliwych zadań wykonawcy testamentu, który przy wykonywaniu pracy może być narażony na rozmaite żale i pretensje. Jednakże względy moralne mogą skłaniać, a niekiedy nawet zobowiązywać, do okazania tej ostatniej pomocy testatorowi, aby zgodnie

⁹ Tak A. Baziński: Prawo spadkowe. Komentarz, Łódź 1948, s. 275.

¹⁰ Co do literatury do pr. spadk. por. wyjaśnienie A. Bazińskiego: op. cit., s. 275; J. Gwiazdomorskiego: Prawo spadkowe, Warszawa 1959, s. 378. O sytuacji wykonawcy testamentu por. B. Wałaszek: Stanowisko prawne wykonawcy testamentu, NP 1959, nr 4, s. 435 i nast.

z jego wolą i z ustawą należycie wykonać testament. Chodzi też o wzgląd na skład spadku, do którego dziś głównie wchodzi przedmioty własności osobistej. Jeśli spadkodawca nie przewidział ograniczenia lub rozszerzenia zakresu działań wykonawcy testamentu¹¹, to biuro spadku, w miarę możliwości, zawiadamia m. in. wykonawcę testamentu o otwarciu i ogłoszeniu testamentu (art. 652 k. p. c.). Jednakże staranny wykonawca testamentu, który nie zamierza odmówić przyjęcia tego obowiązku (art. 987 k. c., art. 664 k. p. c.), a w grę nie wchodzi jego zwolnienie przez sąd (art. 990 k. c., art. 691 k. p. c.), podjęcie działania już z chwilą dowiedzenia się o śmierci spadkodawcy.

Do zakresu niezbędnych czynności wykonawcy w pierwszej kolejności należy: uzyskanie zaświadczenia sądu o powołaniu go na wykonawcę testamentu (art. 665 k. p. c.), które jest dowodem o pierwszorzędnym znaczeniu; w razie przejściowej przeszkody pełnienia funkcji, także w czasie przed objęciem spadku, może wystąpić z wnioskiem o ustanowienie kuratora spadku (art. 666 k. p. c.), o zabezpieczenie spadku (art. 635 § 2 k. p. c.), o sporządzenie spisu inwentarza (art. 637 § 1 k. p. c.), o wyjawienie przedmiotów spadkowych (art. 655 § 1 k. p. c.) i o stwierdzenie nabycia spadku (art. 1025 § 1 k. c.) [ważne względy przemawiają bowiem za możliwością wystąpienia z takim wnioskiem także przez wykonawcę testamentu¹², a w konsekwencji nie można by wyłączyć wystąpienia przez niego z wnioskiem o ustalenie ważności (nieważności) testamentu na podstawie art. 670 § 1 zd. 1 k. p. c., nie zaś art. 189 k. p. c.]¹³

Poza tym do ważnych czynności wykonawcy testamentu należą: objęcie spadku w posiadanie (jest to posiadanie zależne, skoro według przeważającej opinii w zakresie posiadania przede wszystkim wchodzi w grę następstwo prawne spadkobiercy po spadkodawcy;¹⁴ jest ono także, jak można wnioskować, bezterminowe, dotyczące, inaczej niż w niektórych systemach, nie tylko ruchomości); możliwość powołania, w zależności od składu spadku, zarządcy przedsiębiorstwa albo warsztatu zarobkowego, gospodarstwa rolnego lub nieruchomości w celu zwykłego zarządu spadkiem i zabezpieczenia spadku; zarząd majątkiem spadkowym, w całości lub części (gdy zarządza wykonawca testamentu, nie wchodzi w grę zarząd spadkobiercy); spłata długów spadkowych, w szczególności wykonanie zapisów i poleceń; żądanie wykonania polecenia (art. 985 k. c.); ściągnięcie wierzytelności i innych praw; wydanie spadkobiercom majątku spadkowego zgodnie z wolą spadkodawcy i przepisami prawa (wyjątkowo może odstąpić od woli spadkodawcy, jeśli jest ona sprzeczna z przepisami prawa, np. dotyczącymi dziedziczenia gospodarstw rolnych).

¹¹ Na ten temat w szczególności F. Białucha (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, Warszawa 1972, s. 1905, 1906; J. Gwiżdżomorski: *Prawo spadkowe w zarysie. Oprac. i aktual.* A. Mączyński, Warszawa 1985, s. 252—254; J. S. Piątkowski: *Prawo spadkowe. Zarys wykładu*, Warszawa 1987, s. 180, 181; L. Stecki (w:) *Kodeks cywilny z komentarzem* (pod red. J. Winiarza), Warszawa 1989, s. 868, 869; S. Wójcik (w:) *System...*, s. 187—189, 266—269.

¹² Tak J. Pietrzykowski (w:) *Kodeks cywilny...* s. 1941.

¹³ W tej kwestii np. J. Kosik (w:) *System...* s. 297, 298.

¹⁴ W tej materii w szczególności J. Gwiżdżomorski: *Prawo spadkowe w zarysie*, Warszawa 1972, s. 39; także Z. K. Nowakowski: *Prawo rzeczowe. Zarys wykładu*, Warszawa 1980, s. 243.

W ścisłym związku z obowiązkami i uprawnieniami wykonawcy testamentu pozostają sprawy proceduralne. Dotyczy to zwłaszcza spraw z zakresu zarządu spadkiem, w których to wykonawca może pozywać i być pozywany; może on też występować w roli powoda w sprawach o prawa należące do spadku, w tym o wydanie spadku lub przedmiotu należącego do spadku (art. 1029 § 1 k. c.), jeśli samodzielnie zarządza spadkiem, choć to nie wynika z art. 988 § 2 k. c.¹⁵; może być on pozywany, według określenia k. c., w sprawach o długi spadkowe; przed przyjęciem spadku przeciw niemu może być prowadzona egzekucja na podstawie tytułu wykonawczego, wydanego przeciwko spadkodawcy; jak zaznaczono wcześniej, nie można natomiast wystąpić przeciwko niemu z roszczeniem z zachowku; działając jako wykonawca testamentu, nie może on też być pozwany na podstawie art. 1029 § 1 k. c., chyba że zachowałby się tak jak spadkobierca.

Mając na względzie zapobieganie sporom między spadkobiercami, spadkodawca mógłby powierzyć wykonawcy testamentu jeszcze inne funkcje, w szczególności rozstrzyganie spornych spraw w charakterze arbitra, a także wybór sędziów polubownych właściwych dla tych spraw.¹⁶

Wszystko, co wiąże się z zakresem działania wykonawcy testamentu jest ważne, należałoby jednak zwrócić szczególną uwagę na sprawy zarządu spadkiem i wydania spadkobiercom majątku spadkowego.

Zarząd, jaki sprawuje wykonawca, nie może być biurokratycznym, jak w sferze uspołecznionej, zarządzaniem. Chcąc dokładnie wypełnić ostatnią wolę spadkodawcy, należy zarządzać majątkiem spadkowym w sposób jednolity, mając na względzie udzielenie pomocy niedoświadczonym spadkobiercom i zapobieżenie sporom między nimi — do czasu działu spadku. Jeśli powołane zostały dwie osoby na wykonawców testamentu, to powinny one współdziałać w zarządzie spadkiem.

Niedostatkami kodeksowej regulacji wykonawcy testamentu (art. 986 i nast. k. c.), także przy działaniu jednego wykonawcy, jest brak postanowienia (przewidzianego w art. 139 pr. spadk.), że wykonawca testamentu wykonuje swe obowiązki pod nadzorem sądu. Nie ma też obecnie w przepisach k. c. podziału na czynności z zakresu zwykłego zarządu i czynności przekraczające ten zakres; na te ostatnie nie wymagana już jest uprzednia zgoda sądu. Swoboda sprawowania zarządu przez wykonawcę, poza wolą testatora i właściwymi przepisami, ograniczona jest zasadą prawidłowej gospodarki. Nie można by nie doceniać wagi tej zasady w praktyce i teorii. Obok niej podstawą ochrony, sprzeciwu spadkobiercy wobec czynności wykonawcy mogą być przepisy art. 59, 527—534 k. c., a także przepisy o odpowiedzialności deliktowej.

Zarząd majątkiem spadkowym obejmuje, jak to określono, wszelkie czynności (prawne, faktyczne, procesowe) niezbędne do zapewnienia

¹⁵ O tym E. Drozd (w:) System..., s. 332. Można zasygnalizować kwestię występowania w praktyce z roszczeniem o wydanie spadku w odrębnych powództwach wykonawcy testamentu i spadkobiercy.

¹⁶ Co do tego A. Baziński; op. cit.; inna rzecz, że może to nasuwać wątpliwości przy działaniu wykonawcy testamentu bez nadzoru sądowego, o którym nie ma mowy w k. c.

prawidłowej gospodarki aktywami spadku oraz ich zachowania¹⁷. Do tych czynności należy również żądanie wydania przedmiotów objętych spadkiem. Jednak zakres zarządu nieruchomością nie obejmuje sporu o własność nieruchomości. Między innymi, swoje tradycyjne znaczenie zachowuje podział na czynności z zakresu zwykłego zarządu i czynności przekraczające ten zakres. Oprócz tego przy zarządzie majątkiem spadkowym należy odróżnić działania z zakresu zarządu poszczególnym składnikiem majątku spadkowego osobno od czynności obejmujących zarząd całym majątkiem spadkowym.

Spadkodawca może bowiem powołać wykonawcę do zarządu bądź całym spadkiem, bądź tylko wydzieloną jego częścią, może też upoważnić go do samodzielnego sprawowania zarządu albo do czuwania nad osobami zobowiązanymi do jego wykonywania. Zarząd rzeczą objętą spadkiem powinien w szczególności uwzględniać zachowanie jej przeznaczenia, prawidłowe korzystanie z niej oraz utrzymanie w stanie nie pogorszonym. Istnieje też zarząd rzeczą w zakresie stosunku zobowiązaniowego (np. dzierżawy), posiadania oraz zarząd sumą pieniężną. Poza tym duże znaczenie ma zakres podmiotowy zarządu: może on być wykonywany albo przez jedną osobę albo przez dwie lub więcej osób, pod nadzorem sądowym lub bez takiego nadzoru. Co do pytania, za jaką formą zarządu należałoby się opowiedzieć, wydaje się, że najlepszy byłby zarząd sprawowany przez dwóch wykonawców.

Oczekiwany i najważniejszym zdarzeniem dla spadkobierców i wykonawcy testamentu jest wydanie spadkobiercom majątku spadkowego zgodnie z wolą spadkodawcy i z ustawą (art. 988 § 1 k. c.). Wykonawca testamentu, który w swoim czasie objął spadek w posiadanie, a następnie wykonał swe obowiązki, powinien wydać (zwrócić) spadkobiercom spadek w należytych stanie. Dotyczy to przedmiotów wchodzących w skład spadku nie tylko rzeczy, ale także praw, w związku z czym powinien on przedłożyć m. in. dokumenty, środki, spisy przedmiotów i praw. Wydanie spadku w rozumieniu art. 988 § 1 k. c., jak też związana z nim utrata posiadania, ma swój zakres przedmiotowy i podmiotowy. Wydanie to powinno obejmować cały spadek, jednak wymieniony przepis nie wyłącza wydania częściowego, co zresztą mogłoby być z ważnych powodów wskazane.

Ujęcie kodeksowe może sugerować, że wraz z wydaniem następuje dział spadku,¹⁸ tym bardziej że, jak się uważa, wykonawca testamentu nie może wystąpić z wnioskiem o dział spadku. Nie dopuszcza tego przepis art. 1037 § 1 k. c., przewidujący dwa sposoby tego działu — na mocy umowy i na mocy orzeczenia sądu.¹⁹ Nasuwają się wszakże dwie uwagi. Po pierwsze, nie jest niemożliwe współdziałanie wykonawcy testamentu w pozasądowym działu spadku, zwłaszcza wówczas, gdy przygotowanie umowy działowej między spadkobiercami zaczęło się przed wydaniem spadku, przy czym współdziałał z nimi wykonawca testamentu. Ponadto,

¹⁷ W tej materii w szczególności E. Drozd (w:) System..., s. 332 (z powołanymi tam materiałami), s. 427 i nast.; J. Gwiazdomorski: Prawo spadkowe w zarysie..., 1985, s. 252.

¹⁸ Na ten temat J. S. Piątkowski: Prawo spadkowe..., s. 180, 181; S. Wójcik (w:) System..., s. 269.

¹⁹ W tej kwestii zwłaszcza S. Wójcik (w:) System..., s. 446 i nast., gdzie mowa także o działu spadku dokonanym przez sąd polubowny (s. 478).

w trudniejszych sprawach jego uczestnictwo mogłoby być pożądane także przy sądowym działaniu spadku, obejmującym cały spadek lub jego część. Po wtóre, należy wnioskować, że przepisy art. 988 § 1 i art. 1037 § 1 k. c. nie wyczerpują całości zagadnienia.

Jako przykład innego ujęcia sprawy można podać wykonawców testamentu polskiego, wspomnianego na wstępie, którzy przeprowadzili dział spadku dokonany w testamencie. W literaturze prawniczej zastanawiano się, czy testator może powierzyć wykonawcy testamentu dokonanie działu majątku spadkowego.²⁰ Wyrażono w związku z tym opinię, że spadkodawca nie mógłby zobowiązać wykonawcy testamentu do dokonania działu spadku między powołanymi spadkobiercami według własnego uznania, kolidowałoby to bowiem z właściwymi przepisami (o działaniu sądowym i umownym, o wyłączeniu zniesienia współwłasności majątku spadkowego przez określony czas). W tejże opinii uznano jednak, że spadkodawca może w testamencie sam dokonać działu spadku między powołanymi osobami, przeznaczając każdej z nich oznaczone przedmioty lub prawa należące do spadku, i z jednoczesnym zobowiązaniem wykonawcy testamentu do wykonania tego działu (zgodnie z wolą spadkodawcy i z ustawą), a także może go upoważnić do rozstrzygnięcia sporów w charakterze arbitra.

Rozważane zagadnienie jest dyskusyjne. Jednakże wydanie spadkobiercom majątku spadkowego w rozumieniu art. 988 § 1 k. c., z uwzględnieniem art. 1037 § 1 k. c. oraz art. 1035 k. c., można interpretować w ten sposób, że „wydający” wykonawca testamentu nie może sam według własnego uznania dokonać działu spadku ani w całości, ani w części (tym bardziej, że może on działać bez nadzoru sądowego). Niemniej jednak ważny testament może zawierać dział spadku (a nie tylko zniesienie współwłasności, które odpowiednio się stosuje przy działaniu spadku), przeprowadzony przez samego testatora, oraz obowiązek dokonania tego właśnie działu spadku przez powołanego przez niego wykonawcę testamentu. Należy sądzić, że ten obowiązek należy wówczas do zakresu działania wykonawcy testamentu. Testamentowy dział spadku, o którym mowa, nie występuje w art. 1037 § 1 k. c., nie jest jednak bez znaczenia w praktyce spadkowej.

Do zakresu działania wykonawcy testamentu należą także sprawy związane z samym zakończeniem jego działania. Zwraca uwagę pogląd, że „wykonawca testamentu obowiązany jest po wygaśnięciu jego funkcji wydać spadek spadkobiercy i złożyć mu ze sprawowania swych funkcji sprawozdanie (art. 740, 989 § 1 k. c.)”.²¹ Nasuwa się przy tym pytanie, czy i sąd powinien żądać sprawozdania w razie zwolnienia wykonawcy testamentu z obowiązków (art. 990 k. c., art. 691 k. p. c.). Jego wynagrodzenie i koszty zarządu spadkiem należą do długów spadkowych, toteż może on żądać ze spadku wynagrodzenia (art. 989 § 2, 735 § 2 k. c.). Można się zgodzić z opinią, że pożądana jest ostrożność przy stosowaniu art. 989 § 1 k. c., odsyłającego do przepisów o zleceniu za wynagrodzeniem (powinno się stosować tylko art. 737—742 k. c. i tylko do roszczeń

²⁰ Patrz A. Baziński: *op. cit.*, s. 277, 278, z powołaniem zapatrywania L. Domańskiego.

²¹ J. Gwiazdomorski: *Prawo spadkowe w zarysie...*, 1986, s. 254.

w zakresie przewidzianym w art. 989 § 1 k. c.)²². Można wreszcie zauważyć, że obowiązek zwrotu zaświadczenia o swych uprawnieniach (art. 691 § 2 k. p. c.) powinien dotyczyć poza wykonawcą zwolnionym z funkcji, także tego, który testament wykonał.

Podstawą dotychczasowych rozważań jest wykonywanie majątkowych rozrządzeń spadkodawcy, w cieniu natomiast znalazły się jego rozrządzenia o charakterze niemajątkowym. Tymczasem, trzeba to podkreślić, mają one nie mniejsze, a niekiedy nawet większe znaczenie w ostatniej woli spadkodawcy, wyrażającej także jego osobiste pragnienia, które mogą np. dotyczyć ochrony innych osób lub ich dóbr osobistych. Jest to osobny temat, dla którego rozważenia może brak miejsca w obowiązującym prawie spadkowym.

Testator może wyraźnie zobowiązać wykonawcę testamentu do prowadzenia spraw o takim charakterze. Poza kwestiami pogrzebu, nagrobka, pamięci o osobie zmarłej, może wchodzić w grę np. staranie o ustanowienie przez sąd wskazanego kandydata opiekunem małoletnich dzieci (art. 149 § 1 k. r. o.). Może też chodzić o współdziałanie związane z wyrażeniem przez testatora ogólnej zgody na transplantację organów z jego zwłok lub na rzecz wskazanej osoby. Innym przykładem może być zalecana w testamentie pomoc w zakresie ochrony autorskich dóbr osobistych zmarłego twórcy. Dużą wagę mógł także przywiązywać testator do wykonania jego różnego rodzaju życzeń, próśb dotyczących życia domowego, rodzinnego i społecznego. Wykonawca testamentu powinien uszanować jego wolę.

²² Tamże.